

Forskning og
innovasjon i samarbeid

**Ansvarlig
internasjonalt
samarbeid (AIS) og
eksportkontroll**

Ny hverdag, ny fremtid

- **nn, politioverbetjent, PST**
- **Margrete Søvik, seniorrådgiver, HK-dir**
- **Silje Ninette Hagen, seniorrådgiver, DEKSA**
- **Ragnhild Hennum, professor, UiO**
- **Moderator: Jostein Greve, seksjonssjef, UiO**

Steinar Paulsen og Rūta Žmuidzinaitė

SoMe: #NARMA2025

**slido.com
#narma2025**

Trusselen fra statlige aktører mot kunnskapssektoren i Norge

Årskonferanse NARMA, 25. mars 2025

PST/DSE

UNNTATT
OFFENTLIGHET
jf offentlova

SPØRSMÅL?

Geopolitisk spenning og internasjonalt kunnskapssamarbeid: Norske erfaringer

Margrete Søvik

Kontekst

- Kunnskap og nye teknologier står sentralt i geopolitisk rivalisering.
- De nasjonale risiko- og trusselvurderingene peker på kunnskapssektoren som et mål for utenlandsk etterretning og påvirkning.
- Kunnskapssikkerhet og ansvarlig internasjonalt samarbeid har fått økt oppmerksomhet internasjonalt.

Arbeid med ansvarlig internasjonalt samarbeid i HK-dir

- HK-dirs mandat omfatter både sikkerhet i kunnskapssektoren og internasjonalt samarbeid:
 - Kartlegging, kunnskapsgrunnlag/analyse, rådgivning/veiledning.
 - På sikkerhetsområdet: kontroll av virksomhetenes etterlevelse av krav til sikkerhet.
 - På internasjonaliseringsområdet: programmer som støtter mobilitet og internasjonalt samarbeid.
- Oppdrag knyttet til retningslinjer for ansvarlig internasjonalt samarbeid i 2022, i samarbeid med det norske Forskningsrådet og kunnskapssektoren.
- Som del av arbeidet med retningslinjene fikk NUPI i oppdrag å kartlegge etiske og sikkerhetsrelaterte utfordringer i internasjonale samarbeid (Gåsemyr et.al., 2022).

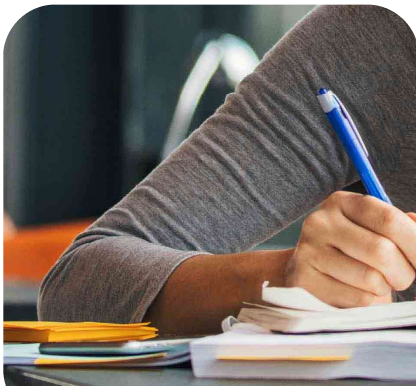
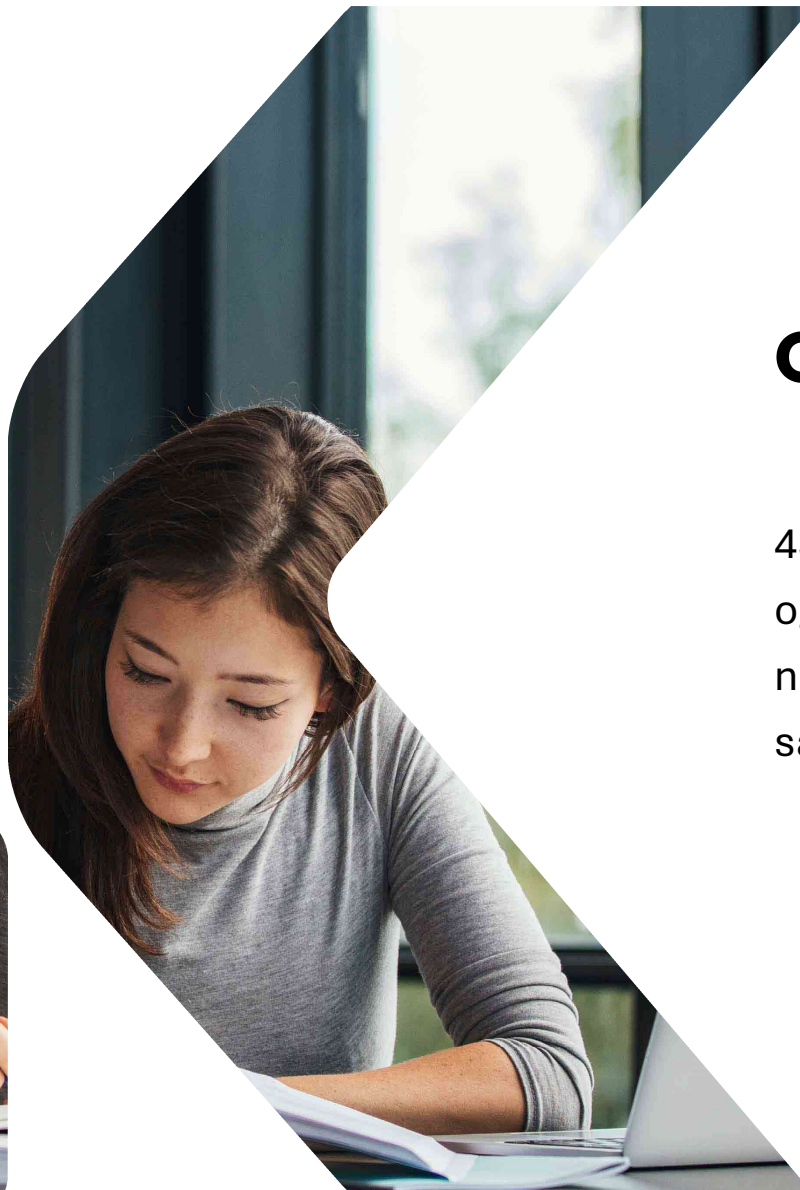

Ny studie utført av HK-dir:

- «Geopolitisk spenning og internasjonalt kunnskapssamarbeid: En kvalitativ studie av erfaringer i norske fagmiljø» (2024)
- Hvordan erfarer ulike norske fagmiljø et mer spent geopolitisk klima?
- Et bidrag til dialog og refleksjon rundt vanskelige avveininger på myndighetsnivå og ved forsknings- og utdanningsinstitusjonene.

Om studien

43 dybdeintervju med faglig ansatte
og ledere innenfor teknologi og
naturvitenskap og humaniora og
samfunnsvitenskap.

Situasjonsforståelse og erfarte hendelser

- Høy oppmerksomhet rundt sikkerhetsutfordringer
- Teknologi og naturvitenskap:
 - Kina er hovedutfordringen
 - Få erfarte hendelser
- Humaniora og samfunnsvitenskap:
 - En rekke land kan være utfordrende
 - Erfaring med trusler og press mot akademisk frihet og ytringsfrihet

Geopolitisk spenning påvirker faglig virke

- Teknologi og naturvitenskap:
 - Eksportkontroll krevende
 - Lang behandlingstid og usikkert utfall
- Humaniora og samfunnsvitenskap:
 - Tilpasninger av forskning og utdanning
 - Selvsensur
- Konsekvenser på sikt:
 - Samarbeid stanser opp, rekruttering mer krevende
 - Konsekvenser for kunnskapsberedskap

Samarbeid og informasjonsdeling

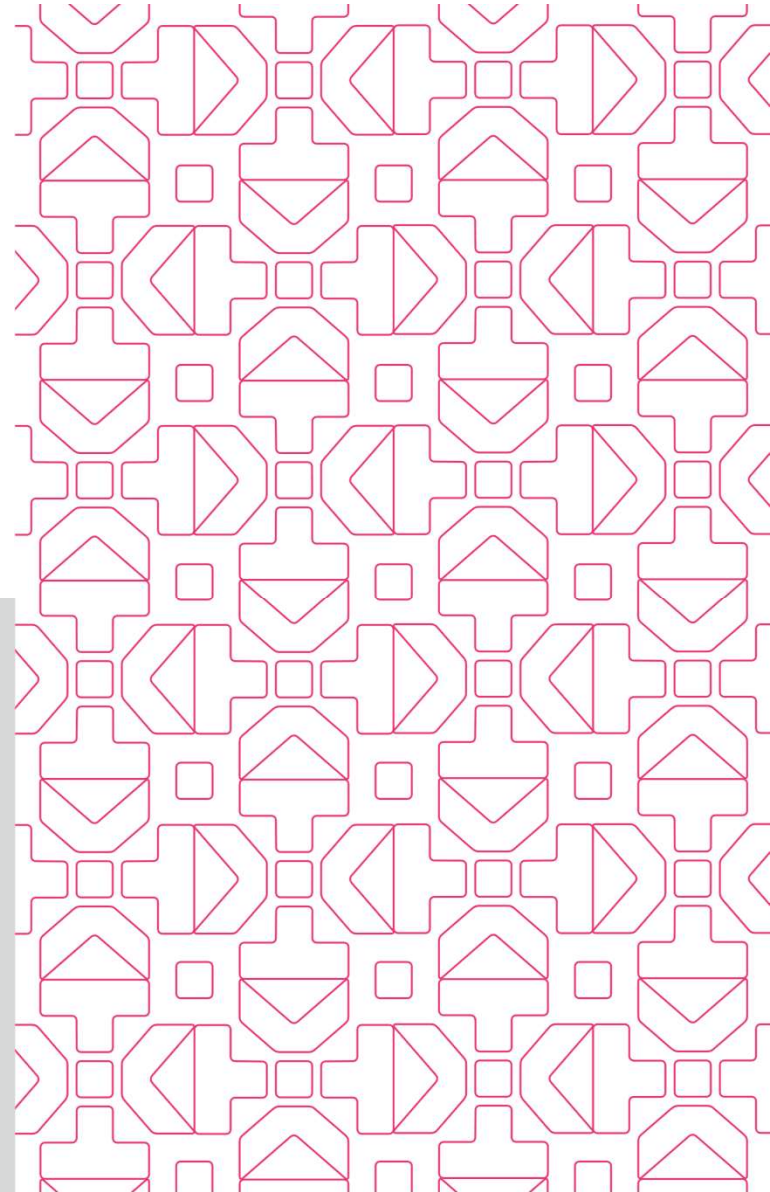
- Lokale vurderinger
- Støtte fra ledelse og administrasjon
- Støttebehov innenfor humaniora og samfunnsvitenskap
- Tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid og informasjonsdeling
- Samarbeid mellom institusjonene
- Forutsigbare rammer fra myndighetene
- Samarbeid med europeiske partnere

Direktoratet for
høyere utdanning
og kompetanse

Takk for oppmerksomheten!

Margrete.sovik@hkdir.no

DEKSA

Direktoratet for
eksportkontroll
og sanksjoner

Eksportkontrollens funksjon i forskningssikkerhet: Utfordringer og avgrensninger

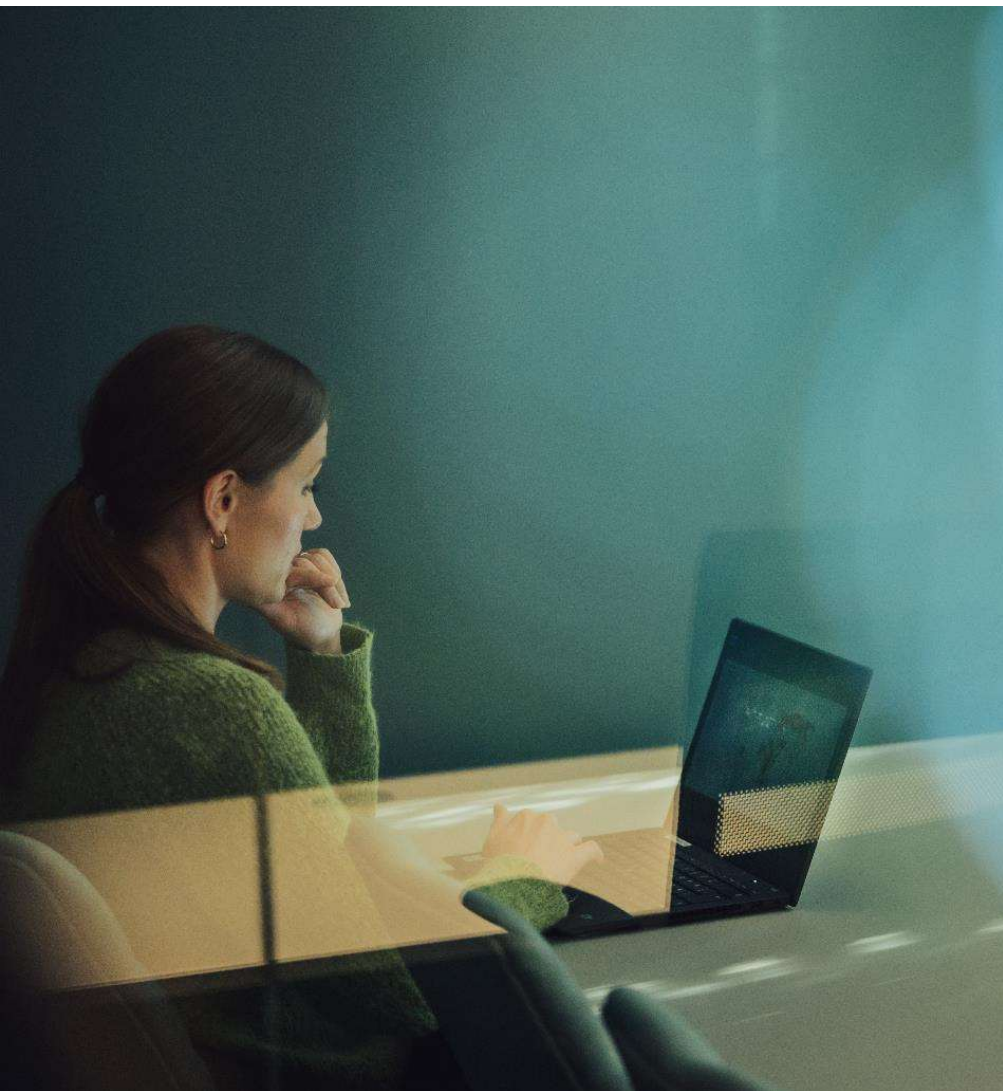
NARMA-konferansen 25.03.2025

Foto: Johanne Søstuen/Forsvaret

Sikkerhetspolitikken treffer akademia

- Krig i Europa, stormaktsrivalisering og uforutsigbarhet
- Norsk kunnskapssektor produserer teknologi på et høyt internasjonalt nivå.
- PSTs trusselvurdering 2025: «vedvarende interesse» for sensitiv teknologi – bl.a. gjennom tilgang til laboratorier, instrumenter, vitenskap eller nettverk.
- Økende bevissthet om sikkerhetstrusler
- Felles mål – fasilitere sikkert internasjonalt forskningssamarbeid

Hvorfor eksportkontroll og sanksjoner?

Eksportkontroll

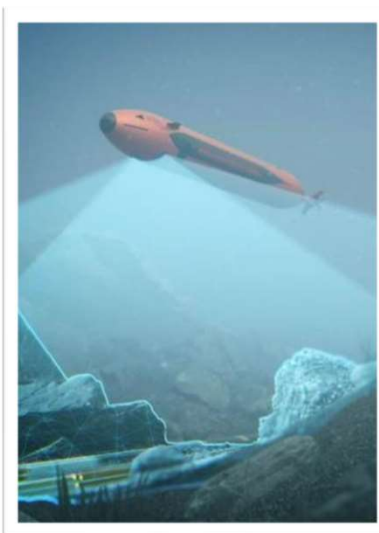
- Sikre at eksporten av forsvarsmateriell og flerbruksvarer fra Norge skjer i tråd med norsk sikkerhets- og forsvarspolitik
- Eksport av varer, teknologi og tjenester skal ikke bidra til spredning av masseødelegglesesvåpen
- Basert på internasjonalt utviklede varelist
- Forsking/kunnskapsoverføring en form for teknisk bistand

Eksportkontrollforskriftens tre varelister

Vareliste I
Forsvarsmateriell

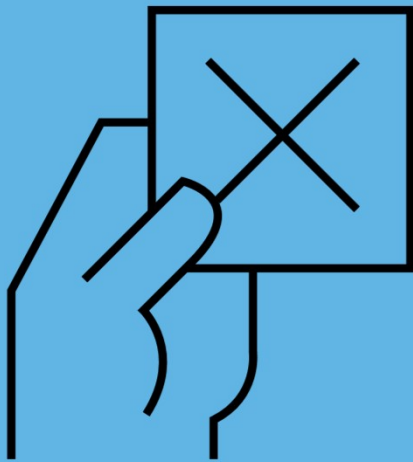

Vareliste II
Flerbruksvarer

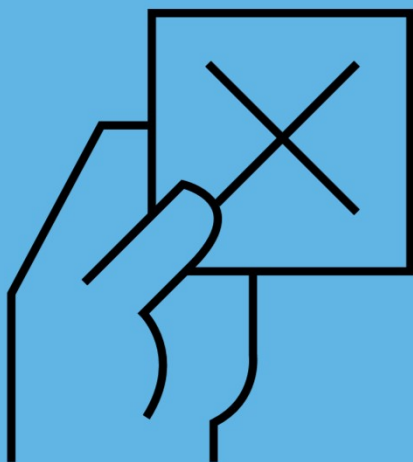
Vareliste III
Brytningsteknologier

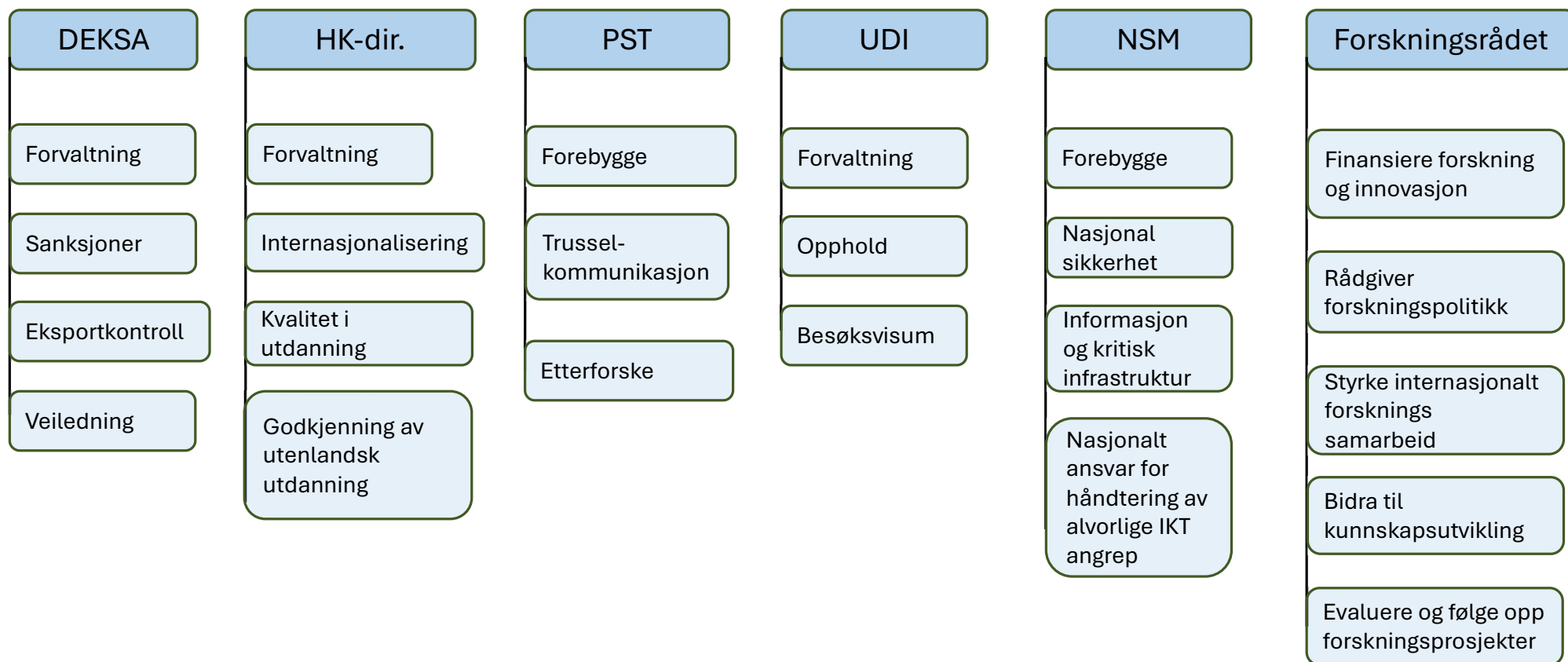
Kriterier for lisensplikt

- Teknologi: spesifikk informasjon for utvikling, produksjon eller bruk av varer definert i varelistene
- Forskning må knyttes til en vareliste, enten LI, LII eller LIII
- Anvendt forskning (TRL 5 og oppover)
- Normal bruk av instrumenter/utstyr er ikke omfattet av lisensplikt

Utvikling sanksjonsfeltet

- Norge gjennomfører 29 geografiske og 3 tematiske sanksjonsregimer
- Sanksjoner stadig mer anvendt utenrikspolitisk verktøy for å påvirke uønsket adferd
- Relevant for forskningssikkerhet
 - Teknisk eller faglig bistand (rådgivning, opplæring til overføring av driftskunnskaper) + vareliste
 - Retter seg mot bestemte aktører, som stater, grupper, selskaper og enkeltpersoner
 - Akademia: Særlig relevant teknisk/faglig bistand Russland, Iran
- Sjekk deka.no

A close-up photograph of a wall with raised, dark-colored lettering. The top part shows the letters 'DEKSA' in a large, bold, sans-serif font. Below it, in a smaller font, is the text 'Direktoratet for eksportkontroll og sanksjoner'. The letters are three-dimensional and cast shadows on the wall.

DEKSA

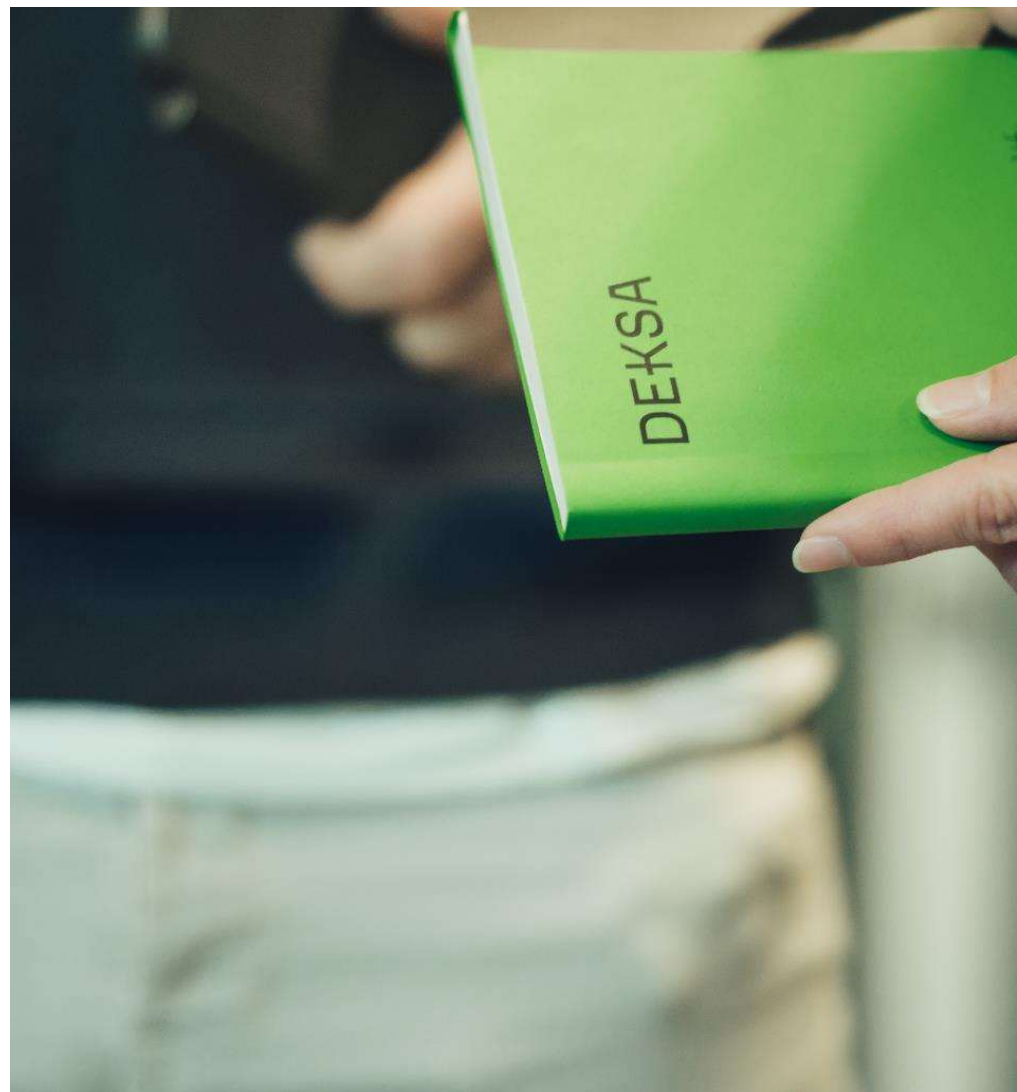
Direktoratet for
eksportkontroll
og sanksjoner

Om DEKSA

- Utenriksdepartementet: politikk og regelverk
 - Lede internasjonalt arbeid
 - Klageinstans
- DEKSA: Operativt forvaltningsansvar
 - Tillatelser, veiledning og kontroll
 - Rådgivning
 - Forberedende regelverksarbeid
 - Teknisk støtte internasjonalt arbeid

Strategi 2025-2027

- Styrket internasjonalt samarbeid
- Mer veiledning og samarbeid med nasjonale partnere
- Forutsigbare rammer for næringsliv og kunnskapssektor
- Et fremtidsrettet kompetansemiljø

Forventninger til akademia

**Bygg kompetanse –
system for å vurdere
risiko**

Kjenn din teknologi

**Kjenn din
samarbeidspartner**

Tiltak for tettere samarbeid med sektoren

- Ny forskrift fra UD – tydeligere ramme
- Styrket veiledning:
 - Deltakelse i relevante fora
 - Felles veiledning sammen med relevante myndigheter
 - Oppdatert veiledning på DEKSA.no
- Felles mål – fasilitere sikkert internasjonalt forskningssamarbeid

«Globalt ansvar – nasjonal trygghet»

DEKSA – Sikkerhetspolitikk i praksis

Direktoratet for eksportkontroll og sanksjoner

DEKSA

Deksa.no

Komité for kjønnsbalanse og mangfold i forskning 2022-2025

Kif er en pådriver for kjønnsbalanse og mangfold i UH sektoren

Eller er jeg bare meg – dekan Ragnhild
Hennum, Juridisk fakultet, UiO

Skråblikk på sikkerhetsloven

– juridiske perspektiver, akademisk frihet og institusjonenes ansvar

Utgangspunktet

Kunnskapsdepartementet har det overordnede ansvaret

- Hvert departement har ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap i egen sektor, og KD for vår sektor
- «Dette innebærer et ansvar for arbeid med forebygging, beredskap og krisehåndtering. Ansvaret er av overordnet art, samtidig skal departementene vurdere, beslutte og gjennom-føre tiltak for å redusere sårbarhet innenfor hele politikkområdet, også der departementet ikke har direkte styringslinjer. Dette gjøres på bakgrunn av risikoanalyser. Det er den enkelte virksomhet som har det operative ansvaret for å ivareta samfunnssikkerheten ved egen virksomhet. Det følger av ansvars- og nærhetsprinsippet.» (Fra KD sitt styringsdokument)

Sektoren er opptatt av sikkerhet og beredskap

- Sektoren er svært ulik både med hensyn til størrelse, interne resursser og fagsammensetning – vi må ha fora for å lære av hverandre
- Alle i sektoren vet at sikkerhetsloven gjelder, er opptatt av å følge eksportkontroll regelverket og annet regelverk – vi er en lovlydig og pliktoppfyllende sektor
- Men vi er også opptatt av akademisk frihet, fri forskning og ikke minst er forskningen global – vår forskning er en del av den globale forskningsalmenningen og forskning av høy kvalitet krever (ofte) internasjonalt samarbeid.
- Vi ønsker å rekruttere de beste hodene – dette innebærer bred internasjonal rekruttering
- Hvordan skal vi veie dette mot hverandre?

Hva vet vi om utfordringene med internasjonalt samarbeid i vår sektor?

- NUPI Rapport 6/2022 «UTFORDRENDE KUNNSKAPSSAMARBEID: Etiske og sikkerhetsrelaterte utfordringer som forskere og kunnskapsinstitusjoner i Norge møter i internasjonale samarbeid» Hans Jørgen Gåsemyr, Kristin Fjæstad og Malin Elisabeth Tvedt Hogstad
- «Denne rapporten presenterer funn fra en studie av etiske og sikkerhetsrelaterte utfordringer som forskere og kunnskapsinstitusjoner i Norge møter og håndterer i sine internasjonale samarbeid. Slike utfordringer er i studien definert med spesifiserte eksempler. Vi har også spurt om ressurser som kunnskapsmiljøene selv etterlyser i møtet med kjente og nye utfordringer.»
- «Studien dekker alle vitenskapelige disipliner (hovedkategoriene) og favner de fleste akkrediterte høyere utdanningsinstitusjoner og forskningsinstitutt som mottar statlig grunnfinansiering i Norge.»

NUPI Rapport 6/2022

1.2 Hovedfunn

1. Forskere og institusjoner i Norge opplever ikke at de er overveldet av etiske eller sikkerhetsrelaterte utfordringer. Mange er vant til ulike utfordringer og er tilfredse med hvordan de håndterer slike utfordringer i dag. Mange opplever likevel at utfordringer øker i omfang og at de blir mer krevende å håndtere. Noen opplever svært krevende situasjoner.
2. Opplevelsen av utfordringer er svært delt. Opplevelsene spriker spesielt mye blant forskere som jobber med teknologi og blant forskere med utenlandsk statsborgerskap.
3. Vi finner ikke tydelige skiller mellom fag når det gjelder opplevelse av utfordringer generelt, men noen typer utfordringer er mer vanlige innenfor noen fag.
4. Særlig vanlige etiske utfordringer er sprik i forskningsetiske prinsipper mellom land, at samarbeidspartnere har uklare roller, og at forskere må gjøre tilpasninger på grunn av politiske restriksjoner i samarbeidsland. Kina og Russland blir ofte nevnt, men også mange andre land.
5. En særlig vanlig sikkerhetsrelatert utfordring er mistanke om overvåking under opphold i samarbeidsland. Kina og Russland blir ofte nevnt. Mange opplever økende utfordringer knyttet til at skjerpede sikkerhetshensyn i Norge gjør det vanskeligere å engasjere eller ansette statsborgere fra enkelte land til bestemte prosjekt eller stillinger. Kina og Iran blir ofte nevnt, men også andre land.

NUPI Rapport 6/2022

1.2 Hovedfunn

6. Flere uttrykker bekymring for utfordringer som studenter kan møte under studieopphold i utlandet, men mange vet veldig lite om studentenes opplevelser.
7. Opplevelsen av tilgjengelige ressurser, hvem de kan spørre om råd og hvor ansvaret for håndtering av utfordringer bør ligge, er delt.
8. De fleste forskere og institusjoner etterlyser ikke spesielle ressurser til håndtering av utfordringer, men de som ønsker flere ressurser, ber om klare og konkrete råd og mer erfaringsutveksling, langt færre ønsker strengere regler. Et klart flertall opplever et behov for nasjonale retningslinjer for ansvarlig internasjonalt kunnskapssamarbeid.
9. Mange uttrykker stor bekymring for negative konsekvenser som følge av økt søkelys på utfordringer, inkludert unødvendig strenge sikkerhetstiltak og mistenkeliggjøring av ansatte og studenter fra enkelte land.
10. De aller fleste tror det er mulig å øke internasjonalt forskningssamarbeid og samtidig håndtere utfordringer

Hvordan skal vi navigere?

- Dette er ikke enkelt – det krever at hver institusjon har god rutiner. Det må gjøres individuelle vurderinger (hvert prosjekt må vurderes for seg). Men institusjonene bør ha interne rutiner og støtteverktøy som gjør vurderingen enklere for den som skal gjøre vurderingen. Her er også lederstøtte viktig fordi det er lett å sikre seg for mye om man står alene med vurderingen/beslutningen.
- Vi må både ha oversikt over verdiene våre og over sikkerhetsrisikoer.
- Vi så også at funnene i NUPI sin undersøkelse etterlyste nasjonale retningslinjer
- Men det berettigede ønsket om å regulere må veies mot faglighet. For å vurdere kunnskap sitt potensiale og mulige anvendelsesområder – må faglighet inn. For eksempel har ikke jurister (som meg) fagkunnskap til å forstå enkeltinstrumenter, annen infrastruktur eller teknologiers anvendelsesområde.
- Det er en vanskelig øvelse å samtidig ha klare retningslinjer og likebehandling samtidig som vi skal gjøre fagnære vurderinger

Et apropos – som ikke handler om manglende vilje til å etterleve regelverket

- Disse reglene kommer med omkostninger for våre ansatte
- Jeg har som leder av Kif komiteen møtt endel (særlig fra instituttsektoren) som forteller om ansatte som etter flere års ansettelse – ikke får sikkerhetsklarering eller av andre årsaker ikke kan delta i forskningssamarbeid. Hva skal de ansatte og institusjonene deres gjøre – dette gir ikke reglene noe svar på
- Disse reglene kan påvirke vår rekrutteringspolitikk
- De kan påvirke arbeidsmiljø – slik at vi blir mindre manifoldige og mindre inkluderende